

Umsögn jafnréttisnefndar Háskóla Íslands og Rannsóknastofu í kvennafræðum við frumvarp til laga um jafna stöðu og jafnan rétt kvenna og karla.

Lagt fyrir Alþingi á 125. löggjafarþingi 1999-2000, mál 272.

Fulltrúar jafnréttisnefndar Háskóla Íslands og Rannsóknarstofu í kvennafræðum harma að þeim gafst ekki færi á að mæta á fund félagsmálanefndar þar sem efnistöð frumvarpsins voru rædd. Þessir aðilar voru boðaðir með fyrirvara sem þeim þótti of stuttur en var í stað þess boðið að senda umsögn sem hér fer á eftir.

Athugasemdir við frumvarpstextann:

3. grein.

Skrifstofa jafnréttismála.

Umsagnaraðilar fagnar því að skrifstofa jafnréttismála verði gerð að stofnun og að henni verði falið að hafa eftirlit með jafnréttislögunum. Hins vegar verður ekki séð að henni sé gert kleift að afla nauðsynlegra upplýsinga í því skyni, sbr. síðustu málsgrein þar sem segir að opinberum stofnunum, atvinnurekendum og félagasamtökum sé skylt að veita skrifstofunni „almennar upplýsingar.“ Því er lagt til að orðið „almennar“ verði felld út þar sem talað er um upplýsingaöflun stofnunarinnar.

Að auki er það alvarlegur annmarki á greininni að skrifstofunni eru ekki fengin nein úrræði ef brotið er á þessum ákvæðum laganna.

Í fyrstu málsgrein þriðju greinar er tekið fram að Skrifstofa jafnréttismála muni annast stjórnsýslu á því sviði sem löggin ná til í umboði félagsmálaráðherra. Umsagnaraðilar telja hins vegar nauðsynlegt að stjórnvöld hafi sjálfstæðan aðila sér til ráðgjafar í stefnumótum á sviði jafnréttismála.

4.- 6. grein.

Um kærunevnd jafnréttismála.

Það er mat umsagnaraðila að kærunevnd jafnréttismála sé ekki nægilega vel til þess fallin að ná þeim markmiðum sem að er stefnt, hvorki í núgildandi lögum né í frumvarpi þessu.

Umsagnaraðilar telja auk þess að 5. málsgrein, 4. greinar frumvarpsins sé afturför frá núgildandi lögum þar sem hún kveður á um að aðilar leggi ágreining sinn fyrir dómstóla með venjulegum hætti.

Að mati umsagnaraðila er nauðsynlegt að taka aftur upp 21. grein núgildandi laga um hlutverk og störf kærunevndar jafnréttismála. Hún kveður á um að fallist aðili ekki á tilmæli kærunevndar jafnréttismála sé nefndinni heimilt að höfða mál til viðurkenningar á rétti kæranda í samráði við hann. Umsagnaraðilar telja þessa leið vænlegri til árangurs en ákvæði fimmtu málsgreinar, fjórðu greinar frumvarpsins.

Í þriðju málsgrein þarf að áréttá nánar heimildir kærunevndar jafnréttismála, sbr. hlutverk hennar að leita umsagnar heildarsamtaka launþega og viðsemjenda þeirra áður en álit er gefið um tiltekið mál.

8. grein.

Hlutverk Jafnréttisráðs.

Ákvæði áttundu greinar eru náskyld ákvæðum þriðju greinar.

Í áttundu grein er hlutverk Jafnréttisráðs afmarkað við vinnumarkaðinn sem er að mati umsagnaraðila of þröng skilgreining þar sem uppsprettu kynjamisréttis er ekki eingöngu að finna á vinnumarkaði.

Að auki kemur ekki nægilega skýrt fram í frumvarpstextanum hvernig ráðið á að sinna sínu starfi og til hverra það á að beina ábendingum sínum. Eins er óljóst hver tengsl Jafnréttisráðs og skrifstofu jafnréttismála eiga að vera.

Að mati umsagnaraðila eru þessir annmarkar mikil afturför frá fyrri lögum. Jafnréttisnefnd H.Í og Rannsóknastofa í kvennafræðum fagna því að fulltrúi frá Háskóla Íslands verði skipaður til starfa í Jafnréttisráði en telur þó

mikilvægt að fyrrnefndum annmörkum um störf og hlutverk ráðsins verði rutt úr vegi.

11. grein.

Jafnréttisfulltrúar.

Umsagnaraðilar fagna því nýmæli að í frumvarpinu sé gert ráð fyrir að öll ráðuneyti skipi sérstaka jafnréttisfulltrúa. Hins vegar er ekki gert ráð fyrir að ráða þurfi nýja starfsmenn í ráðuneytin vegna þessa heldur er fyrirhugað að fela núverandi starfsmönnum verkefnið. Að þeim sökum efast umsagnaraðilar að jafnréttisfulltrúar þessir skili árangri í þágu jafnréttisstarfa enda er hvorki gert ráð fyrir sérstökum starfsmönnum né kostnaði til að sinna jafnréttismálum.

Nýrri áherslur í jafnréttisbaráttu gera ráð fyrir svokallaðri samþættingu en þá eru jafnréttismál fléttuð saman við alla málaflokka þar með talið við stjórnsýslu. Í þeim löndum sem Íslendingar bera sig gjarnan saman við hafa sérstakir jafnréttisfulltrúar verið ráðnir til starfa á hinum ýmsu sviðum samfélagsins til að hafa eftirlit og umsjón með jafnréttismálum.

Umsagnaraðilar telja ekki vænlegt til árángurs að bæta jafnréttismálum á fulltrúa ráðuneytanna sem áður sinna öðrum og oft óskyldum málaflokkum, en slíkt gæti valdið hlutverkatogstreitu viðkomandi starfsmanna sem verður að teljast á skjön við nútíma starfsmannastjórn. Eðlilegra væri að ráða jafnréttisfulltrúa í fullt starf við hvert ráðuneyti landsins eða ella að ráða tvo til þrjá einstaklinga í fullt starf til að sinna öllum ráðuneytum. Hér skal sérstaklega bent á mikilvægi þess að ráðinn verði jafnréttisfulltrúi í fullt starf við menntamálaráðuneyti.

13. grein.

Vinnumarkaður.

Í stað þess að segja „atvinnurekendur og stéttarfélög skuli vinna markvisst að því að jafna stöðu kynjanna á vinnumarkaði” væri markvissara að nefna yfirmenn fyrirtækja og stofnana til að ljóst sé hver beri ábyrgðina á að slíku starfi verði sinnt. Nauðsynlegt er að tilgreina hver ber ábyrgð á því sem

tilgreint er í ákvæðum greinarinnar, sbr. gerð jafnréttisáætlunar, fari fram og hver sé ábyrgur fyrir umsjón og eftirliti. Ætla má að eitt til tvö þúsund fyrirtæki skuli gera jafnréttisáætlanir. Skrifstofa jafnréttismála skal hafa eftirlit með framkvæmd laganna og þar að leiðandi einnig að jafnréttisáætlanir séu gerðar. Slíkt eftirlit er umfangsmikið og kostnaðarsamt. Ekki er að merkja að gert sé ráð fyrir fjárveitingu til verksins í frumvarpinu og því allar líkur á að fyrirtæki komist upp með að brjóta á fyrrnefndu lagaákvæði.

16. grein.

Samræming fjölskyldu- og atvinnulífs.

Ákvæðin um samræmingu atvinnu- og fjöldskyldulífs eru lofsvert framtak en hins vegar blasir ekki við af hverju brot við greininni eigi ekki að varða sektum.

17. grein.

Kynferðisleg áreitni.

Umsagnaraðilar fagna því nýmæli að í frumvarpinu er grein um meðferð mála varðandi kynferðislega áreitni.

Orðalag þriðju málsgreinar verði breytt til að ljóst sé að um sjálfstæða efnisreglu sé að ræða en ekki um nánari útfærslu á annari málsgrein sömu greinar.

Yfirleitt er talið farsælast að sem flest mál varðandi kynferðislega áreitni séu leyst á frumstigi, helst með sátt, innan fyrirtækis eða stofnunar. Í þess konar tilvikum þarf þólandi einnig vernd laganna. Því er lagt til að orðalagi fjórðu málsgreinar verði breytt þannig að í stað „kærður” komi „borinn sökum um” og í stað „kærandi” komi „hlutaðeigandi.”

Rétt er að benda á að síðasta málsgrein er í mótsögn við 5. tölulið 1. málsgreinar, 3. greinar stjórnsýslulaga þar sem kveðið er á um að starfsmenn (undirmenn), þar með talið næsti yfirmaður, séu vanhæfir ef yfirmaður hefur verulegra hagsmuna að gæta.

19. grein.

Menntun og skólastarf.

Umsagnaraðilar fagna þeim nýmælum sem koma fram í 19. grein.

20. grein.

Þátttaka í nefndum og ráðum á vegum hins opinbera.

Að mati umsagnaraðila þarf að breyta 20. grein. Helsta ástæða þess að ekki er jöfn skipting kynja í stjórnslunefndum er að tilnefningaaðilar tilnefna oftast karla. Þegar kemur að skipun í nefndir hefur stjórnvald ekki möguleika á að skipa í nefndina þannig að hlutfall kynjanna verði sem jafnast. Ákvæðið felur í sér mjög litlar byrðar umfram það sem leiðir af núgildandi lögum, en getur skapað grundvöll undir mun jafnari kynjaskiptingu í nefndum og sveitarfélögum.

Ákvæði hennar þarf að vera í samræmi við 2. málsgrein 7. greinar:

„Tilnefningaraðilar skulu nefna einn karl og eina konu til setu í Jafnréttisráði. Við skipun í ráðið skal þess gætt að hlutfall kynjanna verði sem jafnast.”

20. grein mætti því orða: „Þegar óskað er tilnefningar í stjórnslunefndir skal ávallt tilnefna karl og konu fyrir hvern nefndarmann sem skipa skal. Verði þessu ekki við komið skal rökstuðningur fyrir því koma fram í tillögum til stjórnvalds. Stjórnvald skal ávallt leiðbeina um ákvæði 1. málsgreinar, þegar óskað er tilnefningar í stjórnslunefnd. Við skipun í stjórnslunefndir skal þess gætt að hlutfall kynjanna verði sem jafnast.”

21. grein.

Greining á tölfræðiupplýsingum.

Í stað orðalagsins „nema sérstakar ástæður, svo sem persónuverndarhagsmunir, mæli gegn því” komi „enda skuli þess gætt að niðurstöður séu ávallt ópersónugreinanlegar.”

25. grein.

Bann við uppsögnum.

Að mati umsagnaraðila er síðasta málsgrein, 25. greinar athugaverð. Samkvæmt henni getur yfirmaður beðið í eitt ár þar til hann segir upp starfsmanni sem farið hefur fram á leiðréttingakröfu á grundvelli laganna. Auk þess er lagt til að bætt verði við greinina ákvæði þess efnis að ósk starfsmanns um leiðréttingu á kjörum, geti aldrei verið lögmæt ástæða uppsagnar.

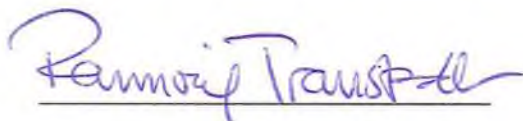
Í samræmi við 17. grein er lagt til að orðalagi 2. málsgreinar verði breytt þannig að í stað „hafa kært“ komi „hafa ásakað“.

26. grein.

Menntun.

Í samræmi við 17. grein er lagt til að orðalagi 2. málsgreinar verði breytt þannig að í stað „hafa kært“ komi „hafa ásakað“.

Háskóla Íslands, 24. 03. 2000

Rannsóknastofa í kvennafræðum,
Rannveig Traustadóttir

Jafnréttisnefnd Háskóla Íslands,
V. Edda Benediktsdóttir